

Окруїли сїо

Регулисање верских питања у Војсци Југославије

ВОЈСКА И ВЕРА

Пишању вере у већини армија у светиу посвећује се велика пажња, те нема разлога да Војска Југославије, у складу са захтевима времена и потребама својих припадника, не регулише то веома значајно духовно и морално питање

После недавних политичких и друштвених промена у нашој земљи, управо на измаку 2000. године хришћанства, стекли су се коначни услови да се приступи редефинисању односа између цркве и државе и комплексном решавању верских питања у Војсци Југославије.

Иницијатива за редефинисање односа цркве и државе покренута је, као што је познато, у сусретима председника Савезне Републике Југославије Војислава Коштунице и Његове светости патријарха српског господина Павла. У том смислу најважнија питања јесу враћање имовине Српској православној цркви, увођења веронауке у школе и свештеника у Војску, што нас као припаднике ВЈ, свакако, посебно занима. Уследио је потом и сусрет патријарха Павла са начелником Генералштаба ВЈ генерал-пуковником Небојшом Павковићем и његовим сарадницима. Том приликом је, између осталог, покренуто и питање стварања услова за задовољавање верских потреба припадника Војске Југославије.

Јавности је већ познато да се у Управи за морал ГШ ВЈ непуну годину дана ради на новом концепту регулисања верских питања у Војсци Југославије. Округли сто о тој тематици, који је у организацији Управе одржан 28. децембра 2000, даће значајан допринос целовитијем сагледавању тог важног духовног и моралног питања. Према речима начелника Управе за морал генерал-потпуковника Милена Симића у завршној речи на том скупу, идеје и ставови који су се чули потврдили су и утемељили већ сачињени концепт модела за регулисање верских питања у Војсци Југославије и он ће се тим пре наћи у редовној процедури институционалног решавања, а Управа ће информисати јавност о његовој реализацији и функционисању верске службе у ВЈ. Учесницима у округлом столу генерал Симић пренео је поздраве начелника Генералштаба генерал-пуковника Небојше Павковића и захвалност што су се одазвали скупу и дали допринос заједничком

Свети ратници, манастир Каленић

Увођење верске службе у Војсци Југославије

ЗНАЧАЈАН ЧИНИЛАЦ МОРАЛА

Идеје и ставови које су изнели учесници у расправи на округлом столу потврдили су и утемељили већ сачињени Концепт модела за регулисање верских питања у Војсци Југославије. Он ће се тим пре наћи у редовној процедури институционалног решавања.

регулисању овог значајног питања за ВЈ.

На позив организатора у расправи су учествовали представници Српске

православне цркве, представници Исламске и Јеврејске верске заједнице у Југославији, Савезног министарства за одбрану,

Савезног министарства вера, Српске академије наука и уметности, Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Универзитета у Београду, Богословског факултета СПЦ, Богословије „Свети Сава“ у Београду, наши угледни научни радници и православни публицисти. Једном речју, представници најпозванијих и најкомпетентнијих институција и појединци који о тим питањима могу да говоре аргументовано и са признатим и доказаним ауторитетом. Према речима пуковника др Светозара Радишића, који је руководио радом тог скупа, због спречености нису присуствовали

представници Савезног министарства правде, Министарства вера Републике Србије и Министарства вера Републике Црне Горе. Позиву се нису одазвали представници Римокатоличке цркве, републичких министарстава културе и Црногорске академије наука и уметности. Ради ширег увида у садржај и поруке изречене на том скупу, објављујемо изводе из излагања учесника расправе. Избор из радова, наслови и опрема су редакцијски. Управа за морал ће ускоро у редакцији посебних издања Новинско-информативног центра „Војска“ објавити зборник ауторизованих радова са округлог стола, што ће свим заинтересованима, а посебно припадницима Војске, омогућити потпуније сагледавање и разумевање православног схватања рата, а посебно значаја вере и верских традиција за изградњу борбеног морала Војске Југославије. ●

Начелник Управе за морал ГШ ВЈ генерал-потпуковник Милен Симић

ПРАВОСЛАВНА ВЕРА И ОДБРАНА НЕРАСКИДЛИВО ПОВЕЗАНИ

Управа за морал ГШ ВЈ је почетком 2000. године отпочела припрему Предлога модела за регулисање верских питања у ВЈ. Проучени су подаци о регулисању верских питања у стираним армијама, истражена је достујна историјска грађа о томе у нашој војсци у прошлости и консултовано више стручних лица - правника, свештеника, теолога и историчара не само у Војсци Југославије него и ван ње. Осим тога, узети су у обзир и најновија научна сазнања о утицају вере на морал војске и постојећи нормативни оквир за решавање верских питања. Циљ анализа био је да се сагледају отишла начела за доношење одлуке о томе које ће вероисповести бити уведене у Војску, каква ће бити структура модела и друга важна питања која траже његову примену. Очекујемо од овој скупи да пружи истински допринос коначном дефинисању модела или концепција за решавање верских питања у ВЈ - истакао је у уводном излагању начелник Управе за морал генерал-потпуковник Милен Симић.

Део учесника округлог стола о регулисању верских питања у Војсци Југославије

Након што је отворио округли сто и поздравио присутне, генерал Симић је у уводном излагању рекао:

„Верским потребама својих припадника већина армија у свету посвећује велику пажњу, па нема разлога да наша војска у томе убудуће заостаје, те да на одговарајући начин, у складу са захтевима времена и потребама њених припадника, не регулише то веома значајно духовно и морално питање.

У актуелним процесима странег отварања СРЈ према Европи и свету, осим могућно-

сти за остваривање бројних државних интереса, могу се засигурно очекивати, како су то и искуства стечена током транзиције неких земаља Источне Европе показала, још жешћи настрјаи на духовно биће српског народа. Стога је неопходно стварање снажне бране против духовне колонизације деловањем различитих верских секти, култова и окултизма свих врста, што је уједно и сигуран пут за очување нашег духовног и националног идентитета.

Својеврсној најезди псеудо-духовности може се успешно

супротставити једино аутентичном духовношћу. Из наше историје и богатог народног предања знано је да су наш народ, и војска, захваљујући управо томе успевали да претрају чак и када су били на ивици физичког уништења.

Да бисмо поново били духовно снажни и јединствени, мислимо да је неопходно да се и у Војсци Југославије на целовит начин, у складу са нашим историјским искуствима и искуствима савремених војски, регулишу верска питања.

Управа за морал Генералштаба Војске Југославије по-

четком 2000. године отпочела је припрему Предлога модела за регулисање верских питања у Војсци Југославије.

У претходном периоду проучени су сви подаци којима смо располагали о регулисању верских питања у великом броју страних армија, истражена је доступна историјска грађа о томе у нашој војсци у прошлости и консултовано више стручних лица - правника, свештеника, теолога и историчара не само у Војсци Југославије него и ван ње. Осим тога, узети су у обзир и најновија научна сазнања о утицају вере на морал војске и

постојећи нормативни оквир за решавање верских питања.”

РЕШЕЊА У СТРАНИМ АРМИЈАМА

Циљ анализе искустава у страним армијама био је да се сагледају општа начела којима се руководило при доношењу одлуке о томе које ће вероисповести бити уведене у војску, каква ће бити структура модела и друга важна питања која прате његову примену.

Анализирана су решења Грчке, Руске Федерације, Румуније, Републике Српске, Бугарске, Македоније, Италије, Мађарске, Аустрије, Белгије, Либије, Турске, Египта, те нека искуства Немачке и Велике Британије.

Устави већине земаља имају клаузулу којом је црква одвојена од државе и одредбе којима је гарантована слобода савести и вероисповести свих грађана. Одвојеност цркве од државе није представљала препреку да већина наведених земаља организује свештеничку службу и тиме обезбеди присуство свештеника у оружаним снагама.

Већина анализираних земаља при избору вероисповести коју ће увести у војску придржавала се следећих начела: национална и професионална структура становништва; допринос појединих вероисповести формирању и очувању традиције, културе и државе, као и поштовање свих верских права и слобода припадника других вероисповести.

Уз примену ових начела у готово све војске анализираних земаља уведени су свештеници оне вероисповести којој припада већински народ, а у неким земаљама, само у руководећем органу службе, постоје и свештеници других вероисповести. Припадницима других вероисповести гарантована су сва верска права и слобода. За нас су посебно важна и применљива искуства православних земаља Републике Српске, Румуније, а посебно Грчке.

У решењима верских питања у страним армијама препознатљиво је коришћење модела којим су дефинисани: циљ, задаци свештеничке (верске) службе, њена организација, субординација и сарадња, те остала битна питања (критеријум за пријем војних свештеника, богослужбени објекти, улога веронауке, верски празници, посебна исхрана и однос према другим вероисповестима).

Божија служба пред полазак српских трупа за Добруцу

Циљ постојања свештеничке службе у анализираним армијама јесте да задовољава верске потребе и тиме доприноси духовном и моралном васпитању припадника војске.

Задаци војних свештеника у страним армијама јесу брига о духовном и етичком васпитању припадника војске ради очувања и јачања борбеног морала јединица. Осим тога, свештеници су позвани да са припадницима војске разговарају о њиховим социјалним, педагошким и породичним проблемима. Њихова обавеза је и да на састанцима команди реферишу о духовном и моралном стању јединице.

Свештеничка служба у ОС Грчке, Републике Српске, Румуније и Белгије уграђена је у формацијски састав јединица, а у Мађарској и Аустрији то су посебне службе. У ОС Аустрије постоје две војне свештеничке службе, римокатоличка и евангелистичка, а целокупно војно свештенство, као и у ОС Италије, чини посебну војну бискупију, на чијем је челу војни бискуп.

У већини армија војни свештеници су у статусу војног лица. Чин им зависи од школске спреме, година службе и положаја. У свештеничкој служби Војске Републике Српске и ОС Румуније свештеници су цивилна лица. Административно су углавном потчињени командантима јединица у којим службују, а у погледу верске службе надлежном локалном епископу.

Да би успешно задовољили постављене захтеве, свештеници већине поменутих војски јесу високообразовани људи, који су завршили теолошке факултете и додатне курсеве, на којима су им предочене специфичности живота и рада јединица и устано-

ва у којима ће службовати.

Свештеничка служба у поменим армијама обавља се у верским објектима у касарнама (црквама, капелама, за то одређеним и опремљеним просторијама), а када за то не постоје услови, у храмовима изван војних објеката. Присуствовање верским обредима у већини армија није обавезно.

Неке од армија имају веронауку организовану у оквиру редовне обуке војника, док се у другим изучава факултативно, што углавном зависи од тога да ли је веронаука саставни део образовног система државе. У Румунији се, на пример, предаје и у војним школама и академијама у оквиру редовног школског програма, а у Републици Српској у оквиру предмета морал војске изводи се одређени број тема из веронауке.

Прослављање верских празника у страним армијама регулисано је законима о празницима тих земаља.

Припадницима појединих вероисповести омогућава се посебна исхрана по правилима њихове вере.

У складу са општим принципима о заштити људских права припадника вероисповести за које није организована свештеничка служба, у већини армија дозвољено је да своје верске потребе задовољавају у верским објектима у месту службовања.

НАША ИСТОРИЈСКА ИСКУСТВА

У Кнежевини Србији и Краљевини Србији војни свештеници се под тим називом први пут помињу у другој половини 19. века и непрекидно су присутни у војсци до половине 20. века.

До 1918. године у Српској војсци војни свештеници су по формацији припадали сталном кадру активне војске Краљевине, с тим што је у саставу штаба команде постојао војни прота, а војни свештеници су били распоређени у штабовима дивизијских команди и у штабовима активних пукова (пешадијског, коњичког, артиљеријског и возарског). Тамо где их није било ангажовани су парохијски свештеници. Свештеничку службу чинили су стални, хонорарни и почасни војни свештеници.

Посебна пажња у Српској војсци поклањала се изучавању веронауке, која је била обавезна за све војнике и питомце ниже војне академије. У Српској војсци прослављани су следећи верски празници: Нова година, Богојављење, Свети Сава, Цвети, Велики петак, први и други дан Васкрса, Ђурђевдан, Спасовдан, први и други дан Духова, Видовдан, Преображење, Усковање, Крстовдан, Ваведење, Свети Никола, први и други дан Божића.

О значају и доприносу свештеника у борби српског народа против непријатеља јасно говоре и подаци према којима су у српско-турском рату од 1876. до 1878. учествовала 333 свештеника, у Првом балканском рату 118, у Другом балканском рату 140, а у Првом светском рату 192 војна свештеника.

После Првог светског рата верска питања у Војсци Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и касније Краљевине Југославије регулисана су суштински другачије, јер је након уједињења у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца држава постала више-конфесионална. Све признате вероисповести равноправно су третиране, па су у војску, осим православних свештеника, уведени и свештеници свих тих вероисповести.

Војни свештеници обављали су вероисповедне и административне послове у војсци ради неговања национално-религиозне и моралне свести војника, а посебно ради изградње војничких врлина - храбрости, издржљивости, дисциплине, осећања дужности, поштовања претпостављених, односно верности краљу и отаџбини.

При Министарству војном и Морнарице постојало је тело које је руководило свештеничком струком. Чинили су га по један војни свештеник прве класе за православну, римокатоличку и

муслиманску вероисповест. При штабу сваке армијске - дивизијске области постојао је стални војни свештеник, као и у пуку - гарнизону, а где није било сталних, постављани су хонорарни војни свештеници.

Врховни војни свештеник (референт) за православну вероисповест потпадао је под црквену јурисдикцију патријарха српског, а остали војни свештеници под црквену јурисдикцију епископа у чијој су се епархији налазили и били су потчињени команданту јединице у којој су служили.

Богослужења су обављана у капелама и црквама у кругу војних објеката, а тамо где их није било - у месним верским објектима. Војницима и питомцима војних школа и академија православне вероисповести предавана је веронаука.

У Војсци Краљевине Југославије прослављани су исти православни празници као и у Војсци Краљевине Србије. Осим тих празника, сваки вид, род, пук и Краљева гарда имали су своју крсну славу. Припадницима других вероисповести било је омогућено да прослављају своје највеће верске празнике.

За све вернике у војсци припремана је посебна исхрана у складу са правилима њихове вероисповести.

РЕЗУЛТАТИ НАУЧНИХ ИСТРАЖИВАЊА

Последњих година проведено је неколико научних истраживања о изградњи и вредновању морала у нашим оружаним снагама. У њима се, сем осталог, сагледа-

Причешће на положају

ва и значај вере и њеног утицаја на борбени морал Војске Југославије.

Истраживање о искуствима о развијању борбеног морала војске на простору претходне Југославије, проведено од 1991. до 1995. године у Војсци Југославије, Војсци Републике Српске и Војсци Републике Српске Крајине потврдило је да су у српском народу православна вера и одбрана нераскидиво повезане. Наиме, од 954 испитаника из све три војске, око 61% сматра да православна свест и Божја воља имају пресудан или веома велики утицај на морал бораца у рату.

Слично истраживање спроведено је и средином 1997. године у оквиру пројекта „Вредновање морала у систему борбене готовости ВЈ“ на репрезентативном узорку од 2.267 припадника Војске Југославије свих профила. То истраживање је, сем осталог, показало да већина припадника

Војске (68,8 одсто) увиђа значај вере за очување властитог националног идентитета. Исто тако, већина (63 одсто) испитаника сложила се са тврдњом да познавање верске традиције доприноси јачању морала војске. Значајни резултати добијени су и у вези са питањем да ли јединица треба да има и да слави своју крсну славу. С тим се у потпуности слаже 68,3 одсто испитаника.

Истраживање основних показатеља борбеног морала ВЈ у рату против НАТО-а, које је спровела Управа за морал ГШ ВЈ месец дана након агресије, показало је да се већина од 69% припадника ВЈ изјашњава да су религиозни. Занимљив је преглед по стратегијском групацијама, који потврђује старо правило да је вера у Бога у корелацији са степеном опасности. Као верници изјаснили су се: 51,9% припадника Прве армије, 63% при-

падника Ратне морнарице, 67% припадника Друге армије, 68% из РВ и ПВО и 82% припадника Треће армије, која је и највише била угрожена дејствима агресије. У рату се, очито је, потврдила народна изрека „Без невоље нема богомоље“.

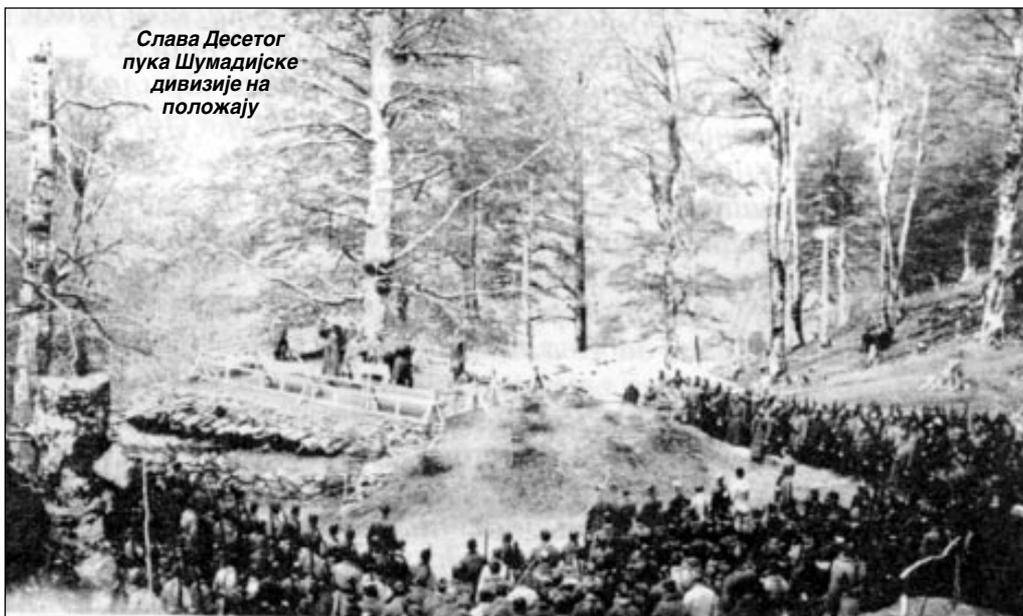
Очито је да су вера и верске традиције са становишта изградње и јачања морала Војске Југославије позитивне вредности, те да оне, посебно у рату, могу да буду снажан извор морала и да их треба неговати и развијати.

САДАШЊЕ СТАЊЕ

Остваривање верских права и слобода припадника Војске Југославије сада је регулисано Уставом Савезне Републике Југославије, Законом о одбрани, Законом о државним празницима Републике Србије, Законом о свјетковању вјерских празника Црне Горе и Правилном службеном Војске Југославије.

Уставом Савезне Републике Југославије регулисано је да је црква одвојена од државе и да су грађанима гарантовани слобода и права савести и вероисповести. Према постојећим законским актима свим лицима на служби у Војсци Југославије дозвољено је да слободно изражавају своја верска осећања (без права на пропагирање), да посећују верске објекте, присуствују верским обредима и прослављају верске празнике изван војних објеката.

Верска питања у нашој војсци требало би да буду регулисана у складу са највишим светским стандардима у тој области, али на самосвојан начин, примерен нашим условима и потребама. То значи - не пресликавањем решења страних армија, јер решења чак и православних земаља Грчке, Русије, Румуније није могуће некритички применити код нас. Такође, није могуће ни доследно преношење наших искустава из војски Србије, Црне Горе и Југославије у последња два века. Имајући све то у виду, али и нашу садашњу реалност и будуће потребе, неопходно је пројектовати модел који би био примерен нашим условима и нашој Војсци. ●

Слава Десетог пука Шумадијске дивизије на положају

Др Богољуб Шијаковић, савезни министар вера

ОДБРАНА НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

У демократским и такозваним секуларним државама све је уређено законом и у тим државама не постоји никаква сметња што су држава и црква одвојене. У тим је земљама вјеронаука у школама, а постоје и свештеници у војсци. Уколико хоћемо да задржимо идентитет, а идентитет је аутентични лик једног народа, идентитет је, осим тога, и интегритет, а интегритет је способност самоодржања - онда не само да је неминовно да о овој теми размишљамо него и да је врло брзо ријешимо.

Обичај је неки, а то смо видјели и ових мјесеци, када се у јавности поново отворила тема о вјеронауци, да о томе врло истрајно говоре људи који за себе кажу да су атеисти. Ако неко каже да је далтониста, а онда активно учествује у дискусији о бојама и убјеђује друге која је боја најлепша и коју боју треба изабрати, на примјер, за кравату - то је ствар пристojности. О вјеронауци би, разумљиво, првенствено требало да говоре вјерници, а када је у питању држава, она на ту ствар мора да гледа као на њихово право. Исто је и са питањем односа вјере и војске, тј. са питањем увођења и улоге свештеника у војсци. Дакле, са становишта државе у питању је право на јавно исповиједање и државно јемство тог права.

Када се заступа становиште да вјеронаука не треба да буде враћена у школе и, наравно, вјерницима, те да свештеник не треба да буде враћен у војне јединице, то се покрива општом одредбом о одвојености цркве и државе. Међутим, ако бисте оне који тако говоре питали шта значи то да су црква и држава одвојене, тешко да бисте добили неки смислени одговор, јер је одговор из њихових уста, обично, само идеолошка фраза.

ЦРКВА И ДРЖАВА

Одвојеност цркве и државе је исте правна категорија и када о томе говоримо морамо имати на уму правну садржину, то јест, подјелу компетенција до које се долази законом или уговором који прецизно треба да дефинише надлежности државе у пољу јавног дјеловања цркве и вјерских заједница и, такође, надлежности цркве у јавном простору. Дакле, као што црква не може да одлучује о питањима парламентаризма, функционисања правосудја, итд., тако ни држава не може да одлучује о еминентно црквеним питањима.

То је врло комплексна област која се зове државно-црквено право и која регулише многа питања, од тога како држава мора да јемчи важење одлука Црквеног суда, па

до статуса црквене архиве, црквеног документа, па чак и до статуса недеље у једној држави када је у питању црква. Наиме, не може учитељица недељом ујутро да позове ђаке на излет, ако је у то вријеме литургија.

Све је то у демократским и такозваним секуларним државама уређено законом и у тим државама не постоји никаква сметња што су држава и црква одвојене, те да црква и уопште вјероисповиједање имају свој правно уређени јавни аспект. У тим земљама вјеронаука је у школама, а постоје и свештеници у војсци.

Чак и ако бисмо тему данашњег округлог стола свели само на формално-правни аспект, морали бисмо поставити нека питања: Који би се аргумент могао навести против тога да свештеник буде у војној јединици? Ако се у војним је-

диницама налазе вјерници, а налазе се, с којим правом може бити суспендовано њихово Уставом зајемчено право на исповиједање вјере? У том смислу, наравно, сложићемо се сви - мора се водити рачуна и о исхрани, о празницима и о свим осталим појединостима које се тичу вјерника и њиховог права на исповиједање вјере и онда кад су у војсци.

ВОЈСКА ХРИШЋАНСКОГ ДУХА

Посебно питање је питање одговорности у војсци. Не бих шире отварао велику тему о односу свести и одговорности и да ли уопште постоји категорија одговорности независно од категорије свести. Али ако одговорност сведемо само на такозвану институционалну одговорност, наиме да сам ја одго-

воран према некој инстанци која ми је надређена, онда нећемо доћи до правог смисла одговорности. За војску је нарочито важна такозвана ситуациона одговорност. Јер бити војник значи бити војник у конкретној ситуацији, а не апстрактно. Као што не постоји апстрактни мир, тако не постоји ни апстрактни рат. Те ствари су увијек конкретне, а онда се поставља питање ко је тај пред ким ја имам одговорност и због чега уопште да имам одговорност ако могу да је избјегнем. Онај који вјерује зна да не може избјећи одговорност.

Свети Кирило словенски на једном мјесту каже, а та идеја је овдје већ изречена, „Већу љубав нико не може имати у овоме животу него ако ко душу своју положи за пријатеље своје. Стога ми подносимо увреде које непријатељи чине нама појединачно, и молимо се Богу за њих. Али као заједница ми се залажемо једни за друге и полагамо животе своје да не би како непријатељ плијенећи браћу нашу заплијенио с тијелима и душе њихове, и погубио их и тијелом и душом”. Одавде би се могла извести чак и изричита обавеза да се вратимо на ону одговорност која је у вези са светом, да се живот свој положи за другог да би душа другог била спасена. Дакле, то је један еминентно хришћански налог.

Хришћански мир је Божији мир, а не неки апстрактни, провизорни мир. Па чак кад говоримо о миру у контексту у ком се то обично говори, наиме, о миру као о једном стању које је супротстављено рату, често заборављамо једну стару и добру изреку енглеског филозофа Џона Лока, која гласи: „Рат се не завршава миром, него правдом”. Мир, као што знате, може бити наметнут. Дакле, да би се из стања рата дошло у стање мира, потребна је правда. А и правда је, наравно, религијска категорија.

Актуелни тренутак у ком се налазимо мотивисао нас је да о овој теми разговарамо. Мислим да су у СРЈ Војска и црква једна другој потребне. Та потреба нема само прагматичне разлоге, а и тих разлога има доста и тичу се интегритета јединице, међусобног повјерења и уважавања другог који је различит од нас.

У контексту европском и свјетском, у контексту глобализације, која је велики изазов и којој се не могу окретати леђа, такође се појављује проблем односа војске и цркве. Уколико хоћемо да задржимо идентитет, а идентитет је аутентични лик једног народа, идентитет је, осим тога, и интегритет, а интегритет је способност самоодржања, онда не само да је неминовно да о овој теми размишљамо, него је потребно и да је врло брзо ријешимо.

СВЕТОСАВСКА ИДЕЈА РАТА

„Свети Сава није био војсковођа ни организатор војске, али је он одређиватељ смисла и циља српске војске. Војска мора бити народна, да би имала своје морално оправдање и благослов цркве. Пре свега народна војска састоји се из синова народа не из робова или плаћеника, као што је случај у империјама. Даље, народна војска има за циљ само и једино да брани народ и народну државу а никако да напада друге народе и руши туђе државе... Војска се не употребљује ни у једном спору са суседним народима докле се претходно не исцрпе сва средства за мирно решење спора. То је свети Сава примером својим показао. Док је краљ Стефан држао војску у приправности да брани свој народ од мађарског краља Андреје и од одметника Стреза, свети Сава се претходно лично упути њима, да их одврати од рата, у чему је и успео.”

Владика Николај ВЕЛИМИРОВИЋ

Владика шумадијски академик Сава

МОЛИТВА ЗА ХРИСТОЉУБИВУ ВОЈСКУ

Православна црква више гледа на квалитет него на квантитет, али ипак у овом случају важан је и квантитет, јер овако велики број војника који су се изјаснили као верујући не би смео да остане без веронауке и без богослужбеног живота

У име Српске православне цркве поздрављамо овај скуп са врло великом радошћу јер смо више од педесет година изгледали овај дан, али га нисмо видели.

После Другог светског рата донети су многи закони у овој нашој земљи, којима су гарантована верска права наших грађана, како у свету тако и у војсци. Међутим, нико од нас та права није могао да оствари, пошто су сами они који су доносили овакве законе говорили да су ти закони писани за инострану употребу. Многи наши свршени богослови и дипломирани теолози, који су служили војску од 1944. године па надаље, могу се уврстити у мученике. Они који су прошли кроз војску тих година могли би најбоље да причају о томе. Оснивани су курсеви за преваспитавање богослова и дипломираних теолога у војсци, вршен је притисак да се одрекну вере у Бога, али сада не можемо о томе разговарати јер би нас то јако далеко одвело.

Радујемо се изјави генерала Милена Симића, који нам је дао врло важне податке о верском стању данас у нашој војсци, за коју се Српска православна црква увек, на својим богослужењима, молила као за христољубиву војску. Пра-

вославна црква више гледа на квалитет него на квантитет, али ипак у овом случају важан је и квантитет, јер овако велики број војника који су се изјаснили као верујући не би смео да остане без веронауке и без богослужбеног живота, јер годину дана проводити без живота са Богом, са евхаристијом је врло тешко и просто се не може дозволити. Зато се радујемо увођењу богослужбених места у Војску, одређивањем војних капелана који ће вршити богослужења и бити са војницима у данима када они служе војску. Уверени смо да ће они то служење много лакше обављати, као што је много лакше и у болницама целог света где су свештеници ангажовани. Тако ће бити и код нас у Војсци да свештеник дели са својом паством, са својим војницима и добро и зло. Да им се нађе у свакој прилици и неприлици.

Ако Бог да да се поставе војни свештеници, Српска православна црква ће се трудити да наши верници који служе вој-

Хамдија Јусуфспахић, београдски муфтија У НАМА ИМАТЕ САВЕЗНИКЕ

З а припаднике Исламске верске заједнице је, у сваком случају, љубав према домовини, дио вјере, како је рекао Мухамед. Ми учимо своје вјернике да буду одани, да буду привржени, да не буду издајници, одметници нити отпадници, него да служе овој земљи онако како то треба – отаџбински и патриотски. И наша дјеца служе југословенску армију, и наша дјеца су војници, и наша дјеца живе, боре се и бориће се за ову своју отаџбину. Драго нам је да се ова питања рјешавају. Рачунајте да ћете у нама имати најбоље савезнике у настојању да се заштите права вјерника и у нашој југословенској армији.

Рабин Исак Асијел,
председник Јеврејске верске заједнице

ПОЗИТИВНА РАТНА ИСКУСТВА

Одазвао сам се позиву за мобилизацију и био распоређен у одбрану Београда. Чињеница да сам ја био друге вере, дакле, мањина међу православнима, само је допринела нашем бољем разумевању и, уместо да нас подели, та чињеница нас је зближила.

С матрам да је велика трагедија нашег народа, овде говорим о народу који живи на простору Југославије, што је у наш језик ушла ужасна псовка, а то је псовка на Бога, хула на Бога. Ако обратимо пажњу на говор у аутобусу или на улици, чућемо ту ужасну псовку. Ми смо Бога протерали из друштва, из друштвеног живота, мада он није никаква друштвена категорија. Отерали смо га у псовку. Док сам тих дана био у Војсци, стално сам говорио: "Људи, нема потребе да псујемо на Бога, да хулимо на Бога, довољно је што нас НАТО бомбардује. То моје настојање имало је одређеног утицаја."

Што се тиче припадника других верских заједница у Војсци Југославије, изнећу свој пример и мислим да ће то бити доста конструктивно за овај скуп. Наиме, 25. марта 1999. ја сам добио папирић на којем је писало „Отаџбина те зове“ и ја сам се истога дана одазвао. Био сам распоређен у одбрани Београда. Чињеница да сам ја био друге вере, дакле, мањина међу православнима, само је допринела нашем бољем разумевању и, уместо да нас подели, та чињеница нас је зближила.

Када сам у иностранству говорио о томе људи су ме питали зашто сам уопште био позван. Рекао сам да није битно зашто сам био позван, битно је то да сам се одазвао и да сам био део тога, јер је то што смо бомбардовани без икаквог разлога била једна од највећих неправди. Мени је била част да будем са већинским народом међу којим наша заједница живи.

ску, буду добри грађани земље држећи се јеванђељских принципа, јер онај који се тога не држи не може ни бити добар гра-

ђанин „Горњег Јерусалима“.

Надамо се да ће ово питање бити позитивно решено, с тим што се нико неће наметати обавеза или дужност да учествује у богослужењима, посебно не онима који нису верујући. Наравно, сви су добродошли, али Српска православна црква никада кроз историју насилно ништа није радила. Она је први миленијум хришћанства, заједно са осталим хришћанским православним црквама, почела са мучеништвом, а други завршила са мучеништвом. Како ће бити у трећем миленијуму то не знам, али желим да нагласим да је Црква увек имала, кроз своју муко трпну историју, јако много стрпљења и имаће га и у будућим временима. Желимо да се овај проблем, ово питање након педесет година правилно реши на добро свих оних који верују у Бога и без обзира на верску и националну припадност.

Православно схватање рата и регулисање верских питања у Војсци Југославије

СУПРОТСТАВЉАЊЕ ЗЛУ СИЛОМ

Будући да је главни задатак војске, као основне организоване оружане силе, да буде носилац оружане борбе и свих других облика оружаног супротстављања непријатељу, питање вере у војсци треба сагледавати првенствено кроз призму рата. Афирмацијом православног погледа на рат отворило би се дубоко извориште морала и мотивације да се отаџбина чува и брани на витешки начин.

Православље се често представља као пацифистичко учење, које безусловно одбацује примену силе, а свака употреба силе код хришћана осуђује се као одступање од основних хришћанских догми и канона и као издаја кључних хришћанских порука о миру, ненасиљу, љубави, слободи, правди.

Као православно често се подмећу нехришћански погледи на супротстављање злу силом, на насиље, рат и мир, што ствара искривљену слику о стварном православном учењу.

Православно схватање о рату, као сложено, не само дубоко религиозно-метафизичко већ и морално-практично поимање живота претпоставља одговор на питање о супротстављању злу силом, о неопходним и достојним путевима тог супротстављања, односно како се супротставити злу силом, а не одступити, не одустати и не скренути са Христовог пута.

ПРАВЕДНА СИЛА

Физичко присиљавање човека силом и вољом другог човека само по себи не мора увек да буде зло. Праведна сила, усмерена против злочинца и злобно насиље, без обзира на кога је усмерено, нису једно те исто, а њихово мешање је беспредметно и веома штетно.

На основно питање да ли Православна црква допушта супротстављање злу, у крајњем, и физичком силом, односно праведном силом, одговор је потврдан, а само једна од потврда је су многи свети ратници: свети Георгије, свети Димитрије, код Срба - свети кнез Лазар, свети краљ Милутин, свети деспот Стефан Лазаревић, и други.

Хришћани су дужни да љубе непријатеље, али само личне непријатеље, а не и непријатеље Божије: „Љуби непријатеље своје, гнушај се непријатеља Божијих, а непријатеље отачаства сатири”, каже свети митрополит Филарет Московски. Хришћани су дужни да праштају кад им „сагријешо брат” и до седамдесет пута седам, ако се он покаје, али опет само за личну увреду, а не и за увреду која је нанесена другоме. Православнима није дато право да праштају злочинцима који скрнавље светињу, угрожавају беспомоћне и њихову отаџбину.

Православље, односно Православна црква, јер нема православлa изван Цркве, чува је-

динство личне савести и одговорности за заједницу, допуштајући учешће у рату „зарад одбране ближњих”, односно заједнице, али ниједног тренутка не ослобађа појединца личне одговорности за чињење зла и греха у рату. Појединац мора да има свест о томе да је увек истовремено и сам пред Богом, и члан заједнице. У Косовском завету, као угаоном камену за схватање рата у православљу код Срба, та идеја је посебно изражена.

Косовски завет не значи да се у сукобу две различите норме, две вредности различитог нивоа - хришћанског „Не уби” и обавезе да се учествује у рату зарад одбране народа, нације или отаџбине - индивидуално ставља испред заједнице и да се одбија учешће у рату у уме апстрактног хришћанског пацифизма. Лазарево проклињање: „Ко је Србин и српскога рода, и од српске крви и колена, а не дошо на бој на Косово, не имао од срца порода, ни мушкога ни девојачкога!” - дубоко је укорено у души српскога народа, као највеће проклетство за оне који избегавају учешће у рату.

ОТАЏБИНСКИ И ВИТЕШКИ РАТ

У схватањима о рату у православљу код Срба јасно је изражено трајно оправдавање само строго одбрамбених и ослободилачких ратова, уз наглашавање да примена насиља мора бити ограничена степеном нужности, а понашање усмерено веома строгим системом јасно одређених вредности.

Одбрамбени и ослободилачки ратови заснивају се на следећим битним вредностима: рат

Пуковник
мр Борислав
Гроздић

је последње средство и следи тек када се исцрпе сва друга средства одвраћања од рата (савет, молба, указивање, упозорење, протест, разумна понуда праведних договора, и друго); разлози и циљеви рата морају да буду праведни, сагласни са Божијом правдом; рат се може водити само за одбрану чести и слободе народа, земље и за одбрану вере („за крст часни и слободу златну”); рат мора да буде отаџбински и витешки; рат мора да буде народни; циљ рата не сме да буде уништење било ког народа или вере, и не сме да буде пљачкашки и уперен против достојанства човека.

Православне хришћане тешко могу да заведу пацифистичке идеје и утопистичке теорије о будућим временима без рата, о „вечном миру”, „комунизму”, и слично. У Новом завету Христос каже: „Чућете ратове и гласове о ратовима. Гледајте да се не уплашите; јер треба све то да се збуди. Али још није крај. Јер ће устати народ на народ и царство на царство и биће глади и помора и земљотреса по свету” (Мт 24. 6-7). Наведене речи потврђују да су ратови историјска појава која не мимоилази народе и државе све до послед-

њих времена. Из тога следи да народ и држава, уколико желе независност и слободу, треба да имају и стално изграђују снажну и спремну војску.

У српском православљу, будући да се сматра да су неки ратови оправдани, а учешће у њима допуштено, питање метода и средстава рата често се разматра и сматра веома значајним. Трајно је изражена свест да изузетност ратних услова не оправдава варварски метод и средстава вођења рата.

ХРИШЋАНСКИ НАЧИН РАТОВАЊА

Хришћански начин ратовања подразумева: 1) борити се јуначки против непријатеља, срчано и усрдно, мрзећи зло које се пројављује кроз непријатеља, а не човека непријатеља, 2) уколико је разоружан непријатељ више није непријатељ, 3) тело мртвог непријатеља не скрнавити, и 4) цивиле не мучити, убијати, силовати. Строго су забрањени пљачка и крађа, прељуба и блудничење, посовање и хуљење на Бога и светињу у рату.

Једном речју, српски војници, православно хришћани, у рату би требало да на свој живот пазе строже него у миру, да живе аскетски и девствено, попут монаха, како би највише што је могуће сачували личну чистоту и усредсређеност на војничку дужност.

Из неколико побројаних идеја поимања рата у српском православљу, које због познатих околности није довољно проучено и обрађено, афирмисано и популарисано, може се закључити да оно има изузетну моралну и инструменталну вредност. Морално, јер постојећи систем вредно-

сти не дозвољава да се ни у најжешћој борби и највећим страхо-тама изгуби људскост и почине безбожна и нечасна дела. Инструменталну, јер уверење о праведности борбе и часном понашању јача борбену способност ратника, спречава расипање енергије и обезбужава непријатеља. У оквиру датог схватања и система вредности ратни злочини су искључени.

Уколико би се регулисањем верских питања у Војсци Југославије обезбедили услови да припадници православне вероисповести остварују своје верске потребе и да се афирмише православни поглед на рат и начин ратовања, отворило би се дубоко извориште морала и мотива-

ције да се отаџбина чува и брани на витешки начин.

Подразумева се да се такво гледиште ником не би наметало, јер наметање вере није супротно само савременим цивилизацијским и демократским тековинама, већ је понајпре неспојиво и супротно вери православној.

И на крају, будући да је главни задатак војске, као основне организоване оружане силе, да буде носилац оружане борбе и свих других облика оружаног супротстављања непријатељу, питање вере у војсци треба сагледавати првенствено кроз призму рата. Зато то није академско питање, ни питање ради питања, већ насушна животна потреба. ○

Пуковник проф. др Милорад Ђорђевић СА ОБЕЛЕЖЈЕМ ТОЛЕРАНЦИЈЕ

Потреба изналажења системских решења којима се омогућује очување духовних вредности, нарочито са становишта морала Војске Југославије, произашла је из веома доброг познавања стања и у нацији и у Војсци

вај скуп није обичан округли сто, већ скуп који треба да одреди правце и нивое духовности, не само Војске него и шире, јер кад држава буде доносила одлуке, закон, Устав, мораће, хтела или не, да прихвати део онога што је овде изречено и аргументовано.

Ми смо пробали као организатори да не сматрамо себе месијанцима, да смо ми ти који спасавамо духовност Војске и нације, али смо можда на бољи начин схватили одговорност, јер радимо са најздравијом националном популацијом, с војницима. У војску долазе ментално и физички здрави људи. Да ли је то довољно, или им још нешто недостаје, што ми учавамо?

Дисконтинуитет од повећег броја година учинио је своје, рат нам је задњих година наметнуо размишљање о томе да ли постоје још неки извори духовности који могу борбени морал подићи на виши ниво. То је основни разлог због којег смо се определили да о том проблему размишљамо. Тиме смо се свесно изложили и ризику од последица због покретања овакве иницијативе.

Срећа је што је сада неко друго време, па можемо слободније о томе да говоримо. Прво што нас је нагнало да организујемо овакав скуп јесте наше добро познавање духовног и моралног стања нације. Такође, свесни смо руинирања традиционалног морала које је очито. Познато је да још од старих Хелена нико није смислио неку нову моралну норму.

Дакле, није реч о непознатим, већ о непризнатим вредностима и о вредностима које се не негују на одговарајући начин који би био примерен нацији којој припадамо.

Присутно је све више нечовекење кроз системско потискивање вере у дугогодишњем периоду, уз деловање верских секти о

којима је овде такође било речи. Тиме је, хтели ми да признамо или не, угрожен опстанак народа и његово постојање. Сигурно је да је томе допринео и дисконтинуитет у неговању духовних вредности које су иманентне нашем народу. Међутим, то се не може сматрати случајним, а надасве не добронамерним.

Потреба изналажења системских решења којима се омогућује очување духовних вредности, нарочито са становишта морала Војске Југославије, произашла је из веома доброг познавања стања и у нацији и у Војсци.

Очита је неискористићеност потенцијала садржаних у верској сфери. Зато се Војска Југославије определила да својим односом према вери допринесе изградњи и јачању морала својих припадника.

Војска Југославије представља специфичну институцију, чијом употребом су угрожени животи великог броја људи. Ми смо једина институција која се у миру припрема за рат и употреба и ангажовање војске увек је скопчано са могућношћу погибије, рањавања, инвалидитета, психолошких траума и тако даље.

Стога, ми морамо трагати за неким новим вредностима које ће ојачати ту сферу човека да бисмо имали јачи борбени морал и савладали све те страхове који су нормални, да бисмо очували борбену способност, ментално здравље и духовну стаменост наших војника и старешина. Увођење верске службе у Војску подразумева недвосмислено противљење прозелитизму, било чијем и било какве усмерености. Међусобна толерантност различитих конфесија треба да буде обезбеђена и инструментима државе. Није довољно овде наше опредељење да смо ми за толерантност. И толерантност се мора до неког нивоа законски регулисати. ○

Живо сведочење о Војсци и православљу у рату на Космету ДУХОВНА ПРИПРЕМА ВОЈНИКА

**Отац Макарије,
јеромонах
манастира
Дечани**

Право изненађење за све учеснике у округлом столу било је и живо сведочење оца Макарије, јеромонаха манастира Дечани. Затакао се у Београду у време одржавања тог скупа и радо се одазвао позиву организатора да овом приликом изнесе своја искуства о Војсци и православљу у рату на Космету.

Отац Макарије је монах већ пуну деценију, а јеромонах је од 1995. године. Његова послушања у манастиру су поред осталих за време рата била крштавања војника и полицајаца, исповедања, разговори и контакти са њима. Преносимо његово сведочење у целини.

„За отприлике годину дана 1998. и 1999. године у манастиру Дечани крштено је између 600 и 800 припадника Војске Југославије и полиције. Мислим да сама та цифра много говори. Она нам каже да наши војници и полицајци, који су све време тамо били у непосредној животној опасности у борби са шиптарским терористичким снагама и агресором из НАТО-а, нису били и духовно спремни за ту борбу. Нису ни могли бити духовно припремљени за велика искушења на која су наилазили јер у Војсци нисмо имали свештенике.

Толики број војника или полицајаца затражио је крштење. Колико њих још није било крштено, а није затражило крштење. Да смо имали свештенике у јединицама тога сигурно не би било. И не само то. Крштење је, условно речено, најмања ствар. То је чин који се обави за сат времена. Важна је припрема човека за крштење. То није нешто што може да се уради за тако кратко време, да човек буде крштен, да оде после крштења и да буде потпуни православни хришћанин. Многи су долазили јер су били духовно неприпремљени, духовно непотковани и доведени тамо да ратују против непријатеља као православни хришћани, а нису довољно познавали ни своју православну веру.

Не бих говорио о томе шта сам као свештеник имао прилике да чујем од војника који су долазили за помоћ да душе своје извуку из очајања, али мислим да је то што су људи долазили ради крштења, ради исповести, ради молитве, ради духовног опоравка, довољна чињеница и довољан разлог да се размотри питање увођења војних свештеника у јединице наше Војске. Хвала Богу да је до тога сада и дошло“ - рекао је отац Макарије. ○

Професор др Драган Симеуновић

МЕРА КОМПЛЕМЕНТАРНОСТИ ЦРКВЕ И ДРЖАВЕ

И данас, као у давна времена, важи правило да је црква душа сваке одговорне државе, а да политика узалуд затвара очи пред религијом. У том смислу средњи век нас учи да су најуспешније оне земље и најсрећнији они народи у којима се нађе права мера комплементарности цркве и државе.

Реалност је да је дошло да масовне обнове религиозности у некадашњим социјалистичким друштвима, те да је основни услов те ревитализације вере и цркве била неолиберална политичка трансформација тих

не би могла извршити промена без снажне подршке цркве, нити би се црква без политичких промена могла толико опоравити и постати битан фактор општедруштвеног и, посебно, политичког живота.

Није спорно да је и без протеклих педесет година раздвојености много тога што одваја државу, а тиме и војску, од цркве. Те разлике оп-

стају, али је исто тако пуно тога што одржава упућеност цркве на државу, и обрнуто, јер се духовна и световна власт неминовно преплићу и допуњавају у вечном процесу амалгамирања сваке форме власти у виртуелну, општедруштвену власт. И данас, као у давна времена, важи правило да је црква душа сваке одговорне државе, а да политика узалуд затвара очи пред религијом. У том смислу средњи век нас учи да су најуспешније оне земље и најсрећнији они народи у којима се нађе права мера комплементарности цркве и државе. Наши средњовековни и црквени и државни списи доносе прве етичке принципе политике, и чак за Европу веома рану подршку цркве владавини права у политици. И тада и данас, не само код нас већ широм планете, црква и војска су две вечите институције које политика не само да не може игнорисати, већ су јој, штавише, потребно знатно више него другима. У том смислу малопређашња анализа нашег друштвено-политичког тренутка налаже да се каже да је помоћ цркве држави, односно војсци, сада неопходна. ○

ведање вере. Да ли смео онима који не верују у Бога, онима који су раскућили нашу кућу, развели нашу веру, разорили нашу војску, дозволити да то и даље раде или се морамо прикупити и повратити институцији војног свештеника и верске службе у војсци, на нама је да одлучимо.

Вера у Бога даје сваком човеку који је има неописиву снагу. Један дан сиротовања са Богом важнији је од хиљаду дана благовања без Бога или против Бога. Човек који је с Богом не може ни да буде сиромашан, он је непобедив и зато су хришћански мученици својом вером победили мудрост јелинску и римску, расточили царства, а својим телесима извојевали слободу духа. Зато хришћанство и постоји до ових дана. Вера у Бога шири видике, онај који је у савезу са Богом је непобедив. Ви праведника можете убити, али је он много јачи после смрти него за време живота када је спутан својим нагонима и својим чулима. Стога, вера у Бога треба да се врати у наш народ како би се он духовно обновио, јер без те духовне обнове нема опстанка. Онај који је са Богом, заслужује и да живи и да напредује, јер је Бог истовремено и застава и тврђава, основ духовне снаге. Вера у Бога помогла је свим великим људима, помогла је и војводи Мишићу да уочи најжешћих окршаја у Првом светском рату – он који је многе муке имао са врховним командантом, и све време

борио се и са њим, постоји и клечао на коленима да би на тај начин измолио милост Божију – стекне сопствену мудрост и додатну снагу коју вера у Бога доноси. Вера у Бога је фокусирање и прикупљање велике енергије нашег духа која превазилази све смртно и пролазно и успије се до вечности, живећи у вечности и за вечност. Увођење институције војног свештеника је прворазредан, неодложан, национално преко потребан задатак свих фактора који о томе одлучују.

Не заборавимо да у Светом писму цар Соломон каже - *Беже безбожници кад их нико не гони, а праведници су као лавови без страха*. Читава наша епика говори о томе да побеђују они који имају веру, а вера у победу је половина победе. Вера у Бога је права победа. ○

Протојереј др Жарко Гавриловић

ПОБЕДНИЦИ СУ ОНИ КОЈИ ВЕРУЈУ

Вера у Бога даје сваком човеку који је има неописиву снагу. Један дан сиротовања са Богом важнији је од хиљаду дана благовања без Бога или против Бога. Читава наша епика говори о томе да побеђују они који имају веру, а вера у победу је половина победе. Вера у Бога је права победа.

Кад је Спаситељ испраћао своје ученике у свет рекао је - *Ево, ја вас шаљем као овце међу вукове*. Господо војне старешине, кажем вам да ћете у својим часним прегнућима за повраћај вере и позива војног свештеника у регуларни састав Војске Југославије имати многе муке. Под-

метаће вам, спречавати вас, говориће да је Србија вишенационална заједница, а према попису из 1991. године од 8.119.000 становника Србија има 6.500.000 православних верника. Замишлите, после педесетогодишње владавине безбожника, толико се декларисало верника. Србија јесте вишенационална заједница у којој постоје националне мањине, и треба да постоје. Српски народ није геноцидан, али је крајње време да се ми не правимо већим католицима од Папе, и да ми не жртвујемо већину некој мањини која би хтела да заузме наше просторе и да влада овде. Према истом попису зна се и колико има чланова других верских заједница којима у Србији треба дозволити слободно испо-

Пуковник мр Јован Глигорић

ВЕЋИНА ПРИПАДНИКА ВЈ ВЕРУЈЕ У БОГА

На основу овог досада најобимнијег истраживања које је покренуто у нашој земљи (позната су нам и сва досадашња истраживања на ту тему), произилази закључак да 65,1 одсто припадника ВЈ верује у Бога

На основу потребе да се, у оквиру целовитог истраживачког пројекта вредновања морала у духу новонасталих потреба, сагледа место вере и верске традиције као извора морала војске, спроведено је и врло темељно истраживање. У истраживању се пошло од хипотезе да верске традиције позитивно утичу на понашање припадника војске и на њихову мотивацију у рату, односно, на њихов борбени морал. Истраживање је, као што је познато, реализовано путем упитника на репрезентативном узорку од 2.267 припадника ВЈ свих профила, средином 1997. године.

Стање религиозности покушали смо да одредимо на основу четири индикатора: призивања Бога у критичним ситуацијама, веровања у Бога, познавања основа сопствене вере, а постојало је и питање да ли би припадници ВЈ желели да изучавају литературу, слушају предавање и друге облике верске едукације у сопственим јединицама. Због потреба и захтева наручиоца пројекта резултати су дати у четворостепеној скали. На питање да ли призивају Бога у критичним тренуцима, да то врло често чини одговорило је 24,8 одсто испитаника, да то чини – 25 одсто, да не зна да ли то чини – 37,7 и 12,5 одсто испитаника тврди да то никада не ради.

Веровање у Бога је кључни индикатор. Имали смо и као помоћну варијаблу религиозност, али се она није показала као добра приликом истраживања, јер испитаници нису тачно знали њен смисао, односно, шта је то што религиозност подразумева. И овде су добијени приближни резултати као и у претходном упитнику. Да веома верује у Бога одговорило је 21,5 одсто, да ве-

рује – 43,6 одсто, да није сигурно – 20 одсто и 15 одсто наших испитаника каже да не верује у Бога. У науци је уобичајено да се ова неутрална вредност дели на пола и да се придружује доњем негативном степену скале, односно горњем позитивном. На основу овог досада најобимнијег истраживања које је покренуто у нашој земљи (позната су нам и сва досадашња истраживања на ту тему), произилази закључак да 65,1 одсто припадника ВЈ верује у Бога. Морам да кажем да ми у оквиру вредновања морала имамо и упитник у коме постоји питање да ли верујете у Бога. Испитано је више од 6.000 припадника Војске, а на то питање позитивно је одговорило између 63 и 70 одсто испитаника. Све то показује да ове резултате, иако они одступају од просека који је за Србију 54,2 одсто, а за Црну Гору 37,4 одсто - свакако треба прихватити. ○

Парастос погинулим припадницима 7. класе Војне гимназије у цркви Светог Архангела Гаврила у Београду

Јереј др Љубивоје Стојановић

БОГУ БОЖИЈЕ, ЦАРУ ЦАРЕВО

И када су се хришћани успротивили да негују култ цара као Бога, то није био идеолошки сукоб него онтолошки одговор, одговор хришћана са јасним изразом - цар није Бог. Дакле, избегавање идолопоклонства. Ту, међу првим мученицима, видимо војнике.

Волео бих да кажем нешто више о томе како да покушамо да превазиђемо неке разлике које постоје у схватању овог питања и како да сви заједно отклонимо препреке. Сматрам да је овај дијалог добар почетак. Када сам 1983. године као свештеник служио војску, старешина ме је дочекао речима: *Овде немој да пропагираш веру.* Одговорио сам му да се са вером живи и да се вером сведочи. Рекао је: *Тишина, овде се каже разумем.* Нажалост, нисмо се разумели. Зато мислим да је добро што се сусрећемо на овај начин, да је та прича завршена, а да је мој тадашњи старешина био жртва једне идеологије и, хвала богу, чуо сам да је променио своје мишљење, што је добро.

Сви смо ми прошли кроз одређене кризе, а криза није исто што и трагедија, криза је увек шанса за преображај. У том смислу сматрам да смо ту прву степеницу, познату као такозвани научни атеизам, некако отклонили, схвативши да је тај „научни атеизам“ већа штета самој науци него вери и да управо сада отварамо нове видике сарадње. Ту долазимо до питања односа цркве и државе. Најпре, треба да знамо да кроз целокупну историју црква није била друга страна у сукобу. Сукоб је био увек једностран, увек га је иницирала држава. Христос је јасно рекао - *Богу божије, цару цареву.* И када су се хришћани успротивили да негују култ цара као Бога,

то није био идеолошки сукоб него онтолошки одговор, одговор хришћана са јасним изразом - цар није Бог. Дакле, избегавање идолопоклонства. Ту, међу првим мученицима, видимо војнике свих римских царева, а пре свих њих капетана Лонгина под крстом разапетог Исуса, који је као командант страже исповедио - *заиста овај човек беше син Божији.*

То показује димензију војске која надраста идеологију и која не може бити заустављена идеологијом. У том смислу ми видимо међу првим хришћанима мученицима управо војнике као сведоке. Они постају служитељи смисла, а не поданици земаљскога цара. Да не набрајам имена свих њих, видимо управо и међу првим крштеним, међу многобошцима капетана Корнелија. Све то показује ту историјску везу и присуство војника у црквеном животу кроз све токове историје. У том смислу разумемо и чудесну појаву крста цару Константину и оно јављање - *овим побеђуј*, што показује једно усмерење хришћанском цару, које не значи овим покуравај, освајај, убијај, него побеђуј. Ту долазимо до контекста јеванђелистe Јована Богослова који каже: *Вера наша је победа којом побеђујемо свет.* Побеђујемо свет, не покуравамо. И ту долазимо до оног нашег косовског опредељења - *земаљско је за малено царство, а небеско увек и до века.* И не треба говорити о Косову као изгубљеној бици, зар је победник султан који је погинуо на туђем огњишту, као окупатор. Завађени синови његови, зар су сведоци победе. Овде видимо хришћанско сазревање једнога народа који се опредељује за царство небеско, не као негацију земаљског царства. ○

Жељко Познановић

ПАЦИФИСТИЧКИ СТАВ ЈЕ СТРАН ХРИШЋАНСТВУ

Мир за који се залаже хришћанство није политички мир по сваку цену, него је мир са својом савешћу, а савест захтева рат са грехом или са непријатељем

А би Војска могла да извршава своје одбрамбене функције, она мора да буде свесна зашто то чини. Не може да се води рат у име неког импулса одбране, не може да се води рат у име одбране своје куће и кућишта, него само ради одбране онога што је најјаче и најјасније, а то је идентитет и интегритет човека.

У данашње време, међутим, пацифизам је на неки начин постао опште место, а борба за политички мир по сваку цену и код многих необавештених људи подразумева да је црква увек против рата или у крајњем случају против војске или чак државе. Ако имало знамо Свето писмо или историју цркве, сасвим је јасно да је тај пацифистички став стран хришћанству и да не значи ништа друго него мирење са злом или пристајање на зло или одобравање зла.

Управо хришћанство, једино од свих религија, има исправну представу о злу без које нема историјске свести, па ни свести о потреби спаситеља Исуса Христа. Дакле, ако нема свести о злу, о прародитељском греху, онда нема смисла ни држава, нема смисла никаква хијерархија. По учењу свете цркве и светих отаца, држава и постоји зато, а и војска, наравно, као један од фактора државе, да би управо због постојања прародитељског греха обуздавала тај грех. Дакле, хришћанство, осим тога што даје свест о греху и смислу борбе, даје свест и о смислу историје, па и војсци даје смисла постојања и борбе, јер је хришћанство историјска религија и дешава се у историји, и оно је само историјски факат.

У хришћанским државама изграђене су две најснажније војске у историји света. Наиме, на темељима православног хришћанства изграђена је руска православна империја, а на темељима протестантског пуританизма америчка. То сведочи да хришћанство није слабо, импотентно, да врлина није слаба, него да хришћанство управо делује силом Божјом.

Што се тиче васпитања војске, да ли могу да буду бољи примери

за војску од примера из Светог писма, историје хришћанске цркве, а за нас Србе из историје Српске православне цркве. Како каже велики руски филозоф Соловјев у својој књизи „Три приче о рату и кратка историја о антихристу“, сви наши свети су или монаси, или владари, или кнезови, дакле војници. Шта су племићи у средњем веку? Ништа друго него војници и официри. Оно што је некада било племство, данас је војска и нису само племићи генерали и високи официри него је читав војнички staleж племићи staleж.

Циљ војног свештенства био би да шири државотворну свест, историјску свест, дакле, да сваки официр или војник има свест о томе да он наслеђује своје свете претке, да живи у традицији која је од вечности. Наравно, сасвим је јасно да једино религија може да изгради унутрашњи морал човека, па и војни морал.

Са војним свештенством војска би добила морално оправдање за своју одбрамбену и војну делатност. Хришћанство не проповеда анархију, није антидржавно, антивојничко, него је и те како за војску. Дакле, мир за који се залаже хришћанство није политички мир, није по сваку цену, него је мир са својом савешћу, а савест захтева рат са грехом или са непријатељем. Политички мир је мир антихриста који преко пацифизма и лажи жели да умири све народе. Пацифизам не решава никакав проблем, него је са гледишта војске и са гледишта нормалног патриоте само облик специјалног рата, усмерен против одређене војске.

ВОЈНИЧКИ ГРЕХОВИ

У једном уџбенику из царске Русије записано је шта је све радило свештенство ради подизања морала војске и шта су све свештеници питали војнике на исповести. Који су били војнички грехови? Први војнички грех била је претерана жалост за родним крајем и због тога неизвршавање војне обавезе и бежање из војске, затим неверавање службе због материјалне користи, потом случајеви када потчињени лажу претпостављене или неизвршавају наређења, претерани захтеви према цивилима на терену у случају рата, пљачка у рату, опијање и злодела приликом опијања, суровост приликом извршавања војних задатака и, на крају, непажљивост према цркви, свештенству и вери.

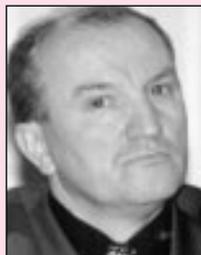
Видимо, дакле, да су тим војничким греховима обухваћени грехови према другима, али је на првом месту непослушност војним старешинама и избегавање војне обавезе.

Професор
др Мирољуб Јевтић:

ЗА КРСТ ЧАСНИ И СЛОБОДУ ЗЛАТНУ

У српској средњовековној држави војска је била организована као војска која брани - „крст часни и слободу златну“. Значи, прво крст часни, па онда слободу златну. То није случајно, језик је врло прецизан. То је био императив којим се војска руководила.

Више је него јасно да је још у средњем веку, од утемељивања српске државе, постојала снажна и врло изражена симбиоза између религије и политике. Постојала је својеврсна симфонија у односима између цркве и државе, а самим тим и између војске и државе, јер је војска један од најзначајнијих делова те државе и она је један од главних инструмената којима се држава служила у остварењу својих циљева. И елементарно познавање историјских чињеница о српском народу и православљу код Срба показује да је та веза била апсолутна и нераскидива, да је практично у то време између Српства и

православља било могуће поставити знак једнакости.

У тој и таквој држави православље је било један од најважнијих фактора у организовању и очувању државе.

Војска је била организована као војска која брани - „крст часни и слободу златну“. Значи, прво крст часни, па онда слободу златну. То није случајно, језик је врло прецизан. То је био императив којим се војска руководила. Косовски мит и историјске чињенице на основу којих је настао најбоље показују како се у пракси остваривао идеал о одбрани крста часног и слободе златне. Сетимо се шта царица Милица у песми каже Бошку Југовићу, молећи да јој остане бар један брат, а он одговара - *не бих ти се, сејо, повратио, ни из руке крсташ барјак дао да ми царе поклони Крушевац*. Централни мотив који га инспирише јесте крсташ барјак - барјак на коме се налази крст. То је оно што покреће Бошка Југовића, његову браћу и старог Југ Богдана, без обзира на то колико су они митске и историјски недоказане личности, али је таквих јунака у тој војсци било на хиљаде и она се инспирисала управо тим што је представљао тај крсташ барјак.

Читав тај комплекс односа који је утицао на инспирацију, на борбени занос, који је довео до поновног рађања српске националне државе, био је уско повезан са православљем. Борбени морал заснивао се управо и само и искључиво на православљу. И данас, то морам да кажем, јер се током историје овог народа то показало као чињеница - ова држава може да постоји искључиво као држава православних Срба. Што не значи да у држави православних Срба не могу да живе припадници других националности и других вероисповести, али је више него јасно да, ако друге националности и друге вероисповести постану доминантне, Србија губи мисао. Стварање и очување српске државе није могуће без тесне спреге са Српском православном црквом.

Саво Сокановић,
генерал-мајор Војске
Републике Српске

ЧУВАЊЕ И РАЗВИЈАЊЕ ДУХОВНОСТИ НАРОДА

Искуства верске службе Војске Републике Српске

Укупни духовни живот, па и вјера, у одбрани једног народа и државе имају веома велики значај. Његовање, чување и развијање духовности једног народа мора да буде садржај и обавеза сваког припадника тога народа, односно друштва. Резултат свих тих процеса, напора и дјеловања требало би да буду изградња индивидуалне свијести о свом поријеклу, осјећања припадности својем народу, поноса на свој национални идентитет и спремност да се он чува и развија, и обезбјеђује ојачавање и учвршћивање оних суптилних веза које чине духовно јединство народа. Садржаји духовности инспиришу човјека, испуњавају га специфичним вриједностима које га чине потпуном личношћу у његовој припадности својем народу.

Војска као специфична државна институција нема првенствено улогу његовања и чувања духовности. Она то објективно и не може. Духовност појединца, колектива, команди, јединица и установа војске у цјелини и свих снага одбрану претвара у нови квалитет, моралну снагу, спремност да се брани свој народ, своја држава, слобода, част, независност, достојанство и спремност да се извршава сваки задатак у миру и рату. У томе је значај развијања и његовања духовности и вјере за војску и одбрану. Када је ријеч о нашим искуствима из ратног периода, ја бих био спреман тврдити да су одлучујући за морал били вјера народа у Војску, а сви скупа у Бога и матицу.

Војска Републике Српске формирана је 12. маја 1992. године и одмах се потом, на широком

фронту, приступило тражењу рјешења која ће афирмисати укупну духовност, национална осјећања и слободарски дух. У обуку бораца и рад јединица уграђени су садржаји утемељени на српској вјери, духовности и традицији. Посебну новину представљало је формацијско одређивање референата за вјерске послове - свештеника Српске православне цркве и уграђивање српских православних садржаја и обичаја у живот и рад Војске. У свим јединицама ранга пука - бригада и командама вишег нивоа формацијом је био предвиђен свештеник. Због недостатка кадра са завршеним одговарајућим богословским школама и факултетима овај посао обављала су свештена лица из парохије најближе матичној јединици, осим неколико јединица у којима су стално били свештеници. Таквих јединица било је пет. Од тих пет, најалост, двојица свештеника погинула су на првој борбеној линији.

Војска је поново почела да упражњава пост, да се Богу моли, славу слави, свијећу пали, славски колач ломи, посјећује цркве и храмове, обавља богослужења, парастосе и опела, причешћује се и учествује у свим другим вјерским садржајима. Обављано је освештавање застава јединица, војних објеката.

Правилном службе Војске Републике Српске регулисани су живот и рад војника и вјерска питања у војсци, као што су, на примјер, уређење мјеста за молитву, протокол приликом полагања свечане заклетве, приликом сахрана и у другим сличним приликама, јутарња и вечерња молитва и остала питања. ○

Владика
Николај
Велимировић

Јереј проф. др Димшо Перић ВОЈНИ СВЕШТЕНИЦИ У ИСТОРИЈИ

Постоји једна сјајна књига - „Историјска улога Српске цркве у чувању народности и стварању државе“, коју је написао Михајло Поповић, свештеник кога вреди споменути. У тој књизи у више поглавља

подељени су прикази о учешћу свештеника у ратовима. Аутор је навео податак да је од 3.000 свештеника, колико их је било на просторима Краљевине Југославије, запамтите, њих 1.056 изгубило животе, што чини 35,2 одсто. Због чега су страдали ти српски свештеници? Због тога што је онда када је нестало државе црква преузела улогу државотворца, чувара. Он наводи пример: „... када погibe командант јединице, војни свештеник или прота прилази и преузима команду његову и завршава бој на најбољи могући начин и бива одликован највећим одликовањем...“

Наша величина Николај Велимировић, за кога кажу да је у периоду 1912. до завршетка Првог светског рата вредео Србији као једна армија, као војни свештеник у својим говорима пред Кумановску битку рекао је: „Истина је често увредљива, но, никад није штетна. Истина је отров који лечи, но, не отров који трјује. Узимајмо што чешће ту медицину јер је она лековита“. Пред саму Кумановску битку он каже: „Боже, који си нас много столећа карао због грехова наших предака, дај нам храбрости да данас покажемо своје пуно-

летство на делу твојме. Боже, који си отац и Турака као и Словена, и Господ и Азије и Европе, ублажи ужасе рата. Учини, Боже, нека се непријатељи наши са што мање људских болова и жртава повуку са нашег земљишта“. Подвладајмо са што мање болова и жртава, али, додаје и завршава своју беседу: „Дај нам, Боже, онолико храбрости колико непријатељ наш има мржње према нама и дело ће твоје ускоро бити завршено.“

Тај величанствени Николај Велимировић је, када се завршио Први светски рат, одржао сјајну беседу коју је назвао „Оргина на гробљу“, а која и данас у овом нашем времену има своје име, а не зависи од вас, господо официри, да не мислите да вас прозивам. У тој Србији, где је много инвалида, рањених, где је много оних који су своје животе, младост и све што су имали дали, а немају коре хлеба и он каже: „Треба забранити оргије у овој години на светом гробљу које се зове Србија. Треба специјално за ову годину прописати шта је врлина, а шта грех.“

Истакнимо и побожност војводе Живојина Мишића, који би, молећи се на свој начин, и пред доношење великих и значајних одлука клекнуо на колена и нико није смео да га прекине док молитву не заврши - и тек тада је доносио одлуку. А господ му је помагао, и знамо да му је помагао. ○

Небојша М. Крстић

ВОЈСКА ЈЕ ДРЖАВОТВОРНИ СТАЛЕЖ

Традиција је, као што етимологија указује, реч која потиче од латинског *traditio* и значи оно што се предаје, оно што се преноси из нараштаја у нараштај, оно што се прослеђује из генерације у генерацију и управо се ту показује и доказује тај онтолошки и историјски континуитет предака, савременика и потомака. За православне хришћане традиција је живо предање у живој заједници. Значи, традиција никад не сме да постане нити да се изроди у један жалови традиционализам, већ у једно живо, конкретно, делотворно, тачније освештано предање да би заједница била на истински начин жива, да би имала вертикалу историјског и метаисторијског постојања који гарантује њен истински идентитет.

Улога Војске у контексту питања о српској традицији не само да је важна, она је пре свега доминантна, зато што су оружане снаге онај сталеж који ствара, чува и одржава државу. Дакле, то је државотворни сталеж, то је државотворна институција. Војска је, уствари, вертикала која гарантује опстојање и будућност једне заједнице која има организовану државу. Зато се говори о православној државотворности као темељној вредности православних нација, у овом случају православне српске нације. Зато се прави разлика између народа, као заједнице која нема способност и која нема историјског призива да створи државу, и нације, као државотворног народа. То је она Хегелова класична подела на историјске и неисторијске народе. Народи који могу да створе државу морају и да је одрже у свом историјском постојању, управо зато што морају да сачувају своје највиталније, најзначајније духовне и националне интересе. За православне наро-

де најзначајнији духовни интерес је православна вера, дакле она вера која потврђује њихов духовни идентитет, а најзначајнији национални интерес је државотворност.

Владика Николај Велимировић, највећи мислилац 20. века када се говори о православној филозофији и теологији, опомињао је да српска држава мора да буде са Божјим благословом, да српска школа мора да буде са вером, српска политика са поштењем и да српска војска мора да буде са родољубљем. То су четири упоришна стожера постојања српске нације.

Залагање за здраво друштво мора да буде кључна стратегија у очувању примарних духовних и националних интереса, јер је отворено друштво као отворена рана на организму, свака инфекција, сваки вирус, свака не-

чистоћа може да га опогани на смрт, а здраво друштво је једини гарант стабилности. Здравно друштво подразумева здраву духовност, здраву политику и наравно снажне и непобедиве оружане снаге.

У сваком случају, традиција мора да буде непосредно извориште, односно платформа на којој се стоји, платформа која нас подсећа да без државотворне енергије, без државотворне присебности војска не може да буде истински чувар свега онога што је свето, честито и миломе Богу приступачно. Најзначајнија светиња је светиња живота, оне богообразности коју нам је Господ даровао, дакле светиња опстанка и светиња борбе за наше ближње, за оне који не могу да се бране.

Када се говори о рату, треба имати у виду провокативну реинтерпретацију Клаузевицовог начела да је рат наставак политике другим средствима. Мишел Фуко рекао је да је политика наставак рата другим сред-

ствима. То је веома значајна реинтерпретација која нас подсећа да је мир само један међупериод између сукоба, ако уопште постоји мир у оваком свету.

И зато здраве оружане снаге подразумевају присуство здраве духовности, у нашем случају то је православна духовност. Подразумевају присуство православног свештеника на онај најделотворнији начин, а то је богослужење у касарнама, односно у свим објектима који су у власништву ВЈ. Само тако ћемо показати да смо истински спремни да останемо на овој историјској ветрометини, само тако ћемо показати да нас се потомци неће постидети као што се ми нисмо постидели наших предака. ○

Полагање војничке заклетве у Бањалуци

Др Влајко Пановић

РЕЛИГИЈА КАО ПОТРЕБА ЗА СМИСЛОМ

Ша крају 20. века, када смо сведоци огромног техничко-технолошког напретка, дакле, напретка који је требало да хуманизује и поправи људе, уочавамо контрадикторност да људи нису постали бољи. Напротив, постали су агресивнији и усамљенији. Наравно, не говорим напамет, постоје бројни подаци и свакоме ко жели да истражује стоје на располагању. Да је агресивност до те мере нарасла показује и податак да само у Америци, сваке године око 1.000 деце убије своје родитеље, да у Ита-

лији свако друго дете малтретира своју мајку, па до оних примера који су забележени на нашем простору. Ако бисмо хтели да прозивамо те индиректне показатеље, врло лако бисмо дошли до тога да људски живот губи смисао. Наравно, ја нисам песимиста, али ово говорим са аспекта једног терапеута, дакле, са аспекта вапаја људи који долазе по помоћ.

Све је учињено да човек постане све амбициознији, да има потребу да стиче, и у сваком погледу имамо инфлацију понуде, па човек једноставно губи сигур-

ност онога који је требало да оствари свој циљ. Стога лако постаје плен секти, наркоманије, лако одапиње своју агресивност на недужне, чак и оне најближе. У помоћ ћу позвати већ цитираног Ериха Фрома, који је у свом последњем интервјуу 1980. године, на питање зашто човек западне хемисфере бежи у наркоманију, секте и гуру-покрете, каже да би се „бежало и више, но нема довољно чамца. Нашој цивилизацији тоне брод.“ Постали смо друштво без идеала, без смисла, без циља, а кад човек не види далеки циљ пред

Др Миодраг Петровић
**САГЛАСЈЕ
ЦРКВЕ И
ДРЖАВЕ**

на снази 130 година пре Душановог законика и регулационог грађанског закона, али и многа питања

Основни смисао теорије о сагласју цркве и државе јесте да те две важне институције, односно свештенство и војска, схвате да је Бог апсолутни извор власти. Онда нема ривалства између њих, јер су се и једна и друга установа због вишег интереса одбране отачаства повиновале истим принципима и духовним законима.

Ако иједан од европских народа може да се похвали богатом традицијом, јаком вером и организацијом, црквеном и државном, а посебно врхунским законодавством средњег века, то је српски народ.

Српски народ је у средњем веку имао такво законодавство на којем му завиде сви западни, данас цивилизовани, народи. Ни Французи, ни Немци, ни Енглези, о Американцима да и не говоримо, јер имају историју свега последњих двеста година, у средњем веку нису имали ништа налик законодавству које краси историју српског народа. Свети Сава с почетка тринаестог века дао је Србима савршено законодавство, које је било

из живота војске и одбране земље. Када су Американци у Конгресној библиотеци у Вашингтону видели то српско законодавство светог Саве, књижицу од шест килограма и триста грама, питали су се да ли је могуће да тај балкански народ с почетка тринаестог века има такав правнички споменик.

Изложена је ту позната теорија о сагласју цркве и државе, преузета, наравно, из византијског законодавства. Основни смисао те теорије јесте да и црква, и држава, и војска и свештенство схвате да је Бог апсолутни извор власти. Онда нема ривалства између цркве и државе, јер су се и једна и друга установа због вишег интереса

повиновале истим принципима и духовним законима. Тај виши интерес јесте одбрана отачаства. Отачаства које је додељено Сави и његовом оцу Немањи, светом Симеону, као виноград Богом дат, за који су они задужени да га оgrade добром оградом, да нико од злих вукова, како стоји код животописаца, не проваљује у тај виноград и трга од њега по жељи делове.

Ако направимо пресек ратова српског народа током историје и то одмах повежемо са споном између цркве и државе, видећемо да је држава имала чврсте границе, веома чврсте, и била веома јака када су у духу сагласја садејствовали црква и држава, војска и свештенство. И обрнуто, кад год је српски војник био лишен духовности и одсечен од традиције, одсецани су делови српског отачаства на разне начине. Не само у географском него посебно у оном другом, духовном смислу. Народ који има високу културу трн је у оку другим народима који је немају. Зато тај народ бива шибан јако, попут брда која колико су виша, толико су више изложена јаким и суровим ветровима.

Регулација верских питања у нашој војсци, која се на овакав начин, као дар одозго, решавају у овом тренутку, нису никаква случајност. Она се уграђује у нова решења која овој земљи и овом народу треба да врате

одавно изгубљени сјај. Изгубљен због много разлога, али углавном зато што се неговало у овом народу нешто што је веома чудно. Дати мањини предност у односу на већину. Не сме мањина да осети да је присутна већина, али већина је домаћин у тој земљи. Са свих страна намењени су комплекси српском народу да мора на мањину да гледа као на већину. У томе и јесте трагедија ове земље и овог народа.

Пита се на какву ће реакцију наићи сутра све ово овако постављено? Какав би приговор у смислу критике могао да се чује? Сматрам да би било логично да неко из супротног тabora постави овакво питање: „Шта ви, господине војници, хоћете сада са вером и увођењем црквеног живота у војнички живот? Зар вама није довољно што се бавите питањем морала? Дајте да одвојимо та црквена питања и оставимо их црквеним личностима, а ви се и даље бавите питањима морала“. Знате на шта би то било сведено. Као када би човек хтео да одвоји мисао од ума, од мозга. Непојмљиво је и недопустиво говорити о моралу без религије и о религији без морала. ○

собом, он расипа своју психичку енергију покушавајући да у свакодневном битисању осмисли тренутке задовољства, па тако лако постаје плен ономе што му се нуди сад и овде. Дакле, он пред собом нема вертикалу којој тежи, вертикалу која треба да осветли његову хоризонталу постојања...

Човек је религиозно биће, и то не може нико да порекне. Чак и онда кад није свестан. Ја морам да вам саопштим податак из свог дугогодишњег радног искуства - више од 70 одсто пацијената који долазе код мене на дијагностику или психотерапију пре тога већ је пробало да потражи неки смисао у ономе што му се нуди код врача и биоенергетичара, пророка, видовњака, свих супститута религиозности, побожности или бојанства. Покушали су да пронађу себи смисао, да осветле свој пут.

Сведоци смо епидемије наркоманије, деструктивних секти,

а питање које дубоко сеже у ову религиозну димензију гласи: Зашто наша деца на крају свог одрастања нису успела да заволе своје тело? Религија о којој ми причамо има у свом учењу смртни грех уништавање свога тела. Мислим да је и без тога вера врло јасна. Затим питање које се са тим повезује гласи: Зашто наша деца не верују нама, не верују нашем учењу, већ крећу на пут неизвесности у потрагу за смислом за различитим проби светима који на овим просторима легитимно и легално бораве и заводе нашу омладину? Ми имамо незваничне податке да је узрок огромног броја самоубиства младих директна или индиректна веза са сектама. Дакле, религиозност се намеће као потреба сама по себи, као потреба човека за смислом, као основна људска потреба - да осмисли тренутак и да у том тренутку нађе задовољство. ○

**Зоран Луковић,
капетан МУП-а**

**ИДЕЈУ НЕ СМЕМО
КОМПРОМИТОВАТИ**

Требало би да људи у Војсци буду свесни чињенице да су они барјактари једног новог система увођења вере и зато би требало посебно водити рачуна о томе да та идеја не буде компромитована.

Мислим да ће све то иницирати сличне активности и у Министарству унутрашњих послова и Министарству просвете, те да на тим задацима треба заједнички да радимо и остваримо тесну и непосредну сарадњу.

Сматрам да ће остварење те идеје бити нешто што ће нас учинити јачим, храбријим и одважнијим у пословима којима се бавимо, а то су, сложићете се, ризични послови. Зато је неопходно да верско учење свима нама буде познато. За остварење такве идеје залажу се и људи у Министарству унутрашњих послова.

Требало би кренути од образовних установа, Војске и полиције. При томе морамо бити довољно мудри да не компромитујемо идеју за коју се залажемо а да охрабримо и нашу цркву. ○

На српским крајпуташима налазе се дивни ликови српских ратника, осталих негде по балканским и европским гудурама у ратовима од 1912-1918. године. Сваки од тих ликова као да је сишао са фреске. Један од најважнијих момената приказивања ових српских младића који су пали у боју за отаџбину јесте чињеница да су њихове руке скрштене на грудима, као пред причешће, а да пушка из које су пуцали стоји по страни. Они, бранитељи и заштитници „жене и дјетета, цркве и племена“ (Његош) нису ишли у рат да убијају друге, него да жртвују себе, и велика интуиција народног генија представила их је као смерне, Богу и роду послушне, као оне који су имали „стас момачки, поглед девојачки“. То не значи да се они нису борили; то не значи да они нису пуцали у непријатеља. Али то значи да њихова основна снага није била жеђ за убијањем, ни ти воља за моћ, него кротка љубав према завичају и ближњима. А та је љубав извор највећих херојстава, највећих подвига за које је човек способан.

Једна од најважнијих особина српског војника је његов хришћански, витешки однос према непријатељу. Шта то значи? То значи да Србин осећа да је и непријатељ човек и не дозвољава себи да се огреши о човештво свог ближњег, макар тај ближњи био са друге стране бојишта. То је оно начело о коме је често говорио наш патријарх господин Павле: „Пушка мени, пушка теби, па коме Бог и срећа јуначка“. То јест - огледаћемо се на бојном пољу, али ако те победим, ако те раним или заробим, ти за мене више ниси смртоносца, него брат у невољи, и ја с тобом морам поступати човечно. С друге стране, свето начело хришћанског ратника је - не цвелити нејач, било чију. Жене и деца су неприкосновени, и ко се огреши о њих, мора бити строго кажњен. Зато није нимало случајно што је Карађорђе, кад су му рекли да његов брат силује девојке (а због одбране части Срби су се, између осталог, и дигли на устанак против Турака), обесио свог брата и забранио мајци и укућанима да га оплакују. Наравно, било му је тешко, и три дана ни са ким није реч проговорио - али није могао да дозволи да било ко, па ни његов брат, крши ово свето српско правило - не дирати нејач.

Примера хришћанског милосрђа нашег војника има много, можда више него код било ког другог народа на Балкану. Наводим само неке, тек толико да илу-

Владимир Димитријевић

ВОЈНИК ХРИШЋАНСКОГ СРЦА ЗНА ПУТ

Обнова српског хришћанског лика у војнику наше војске значиће највећу победу духа Истине и Правде над духом лажи и неправде који је наш народ тако дуго мучио у 20. веку. Војник хришћанског срца знаће да изабере којим путем треба поћи чак и у најтежим околностима.

струјем оно о чему смо већ говорили. Тако Норвежанин Хенрик Ангел, официр који је са Србима био у балканским ратовима, у својој књизи „Српске ратничке приче“ каже: „Српски војници, српске власти заслужују највећу хвалу за своје племенито поступање са освојеним деловима земље. У Кочанима сам видео стотине мухамеданских и бугарских удовица и њихове деце

Свети Арханђео Михаило

како сваки дан добијају брашно и гориво. У Манастиру сам видео исто, само у још већем обиму. Нисмо баш навикнути да то увек доживимо од народа који се хвале да су на вишем културном нивоу од Срба. Дозволите ми да додам да ја и моји другови никад нисмо видели ниједног пијаног војника, ниједног неучитвог војника, ниједног бруталног војника. То мора да значи да српски војници имају пре свега јаку народну дисциплину. Онда се може разумети да се у таквом народу могу образовати потпуно употребљиви војници за само 18 месеци. Нужна војничка дисциплина природно исходи из народне дисциплине“.

У књизи „Солунци говоре“ Антоније Ђурић води случај српског војника који је заробио болесног Бугарина док је овај на

извору пио воду. Бугарин га је молио да га убије, јер више не може да издржи. Уместо тога, српски ратник је заробљеника посадио на свог коња, а он је коња повео у правцу српског логора. Тамо су срели војводу Степановића (оног, дубоко побожног, који се сваки пут пред битку молио за своју војску и народ). Кад је видео ту слику, велики војвода је, уместо да свог војника

укори (што је овај очекивао), ускликнуо: „Хиљадиле се такви синови!“ Јер док је таквих, Срби не могу пропасти.

Драгиша Васић у делу „Карактер и менталитет једног покољења“ описује случај српског војника Пацка, који је, на ничијој земљи, између српске и бугарске линије фронта, искористивши прекид ватре због магле која је пала, изашао из рова да би сахрањено бугарског поднаредника Касанова, који је лежао на ничијој земљи. Пацко му је и крст издлао и побо му га више главе. Кад се магла развила, неко од Бугара је угледао Пацка, пуцао у њега и убио га на месту. Он је пао преко крста на гробу свог непријатеља.

После пораза код Битоља и Облакова, Цавид-паша се са разбијеном турском војском по-

влачио, док су га гонили војвода Вук и пуковник Зисић. Престолонаследник Александар је сазнао да међу Турцима у повлачењу владају глад и заразне болести. Зато је наредио да се непријатељу пошаље храна и лекови. Дирнут оваквим поступком, паша је одмах послао своје парламентарце ради преговарања.

Када су у славном српском 19. веку Црногорци заузимали Никшић, њихова команда је поручила Турцима да Црногорци топовима могу разорити град, али да би то значило и рушење града и покољ нејачи, па су православни официри гарантовали Турцима да могу да прођу у Босну, са целокупним својим наоружањем, ако то желе - то јест, да могу да се повуку без борбе. И заиста: Турци су се повукли без борбе, а Црногорци су одржали своју реч. Браниоцу Скадра, Есаду-паше, због храброг држања наши официри оставили су знаке официрског достојанства - сабљу и револвер. Есад-паша ће то Србима вратити добрим, и касније, кад су се повлачили преко Албаније, настојаће да им помогне.

Српска војска има славне и светле традиције јунаштва и чојства. Војска СРЈ, која те традиције заима, не треба да се боји за своју будућност, само ако им се врати. Међутим, веома важно је рећи да тај повратак мора бити суштински, а не формални. А управо то значи обнову војне свештеничке службе, могућност да се војници и официри исповедају и причешћују. Јер извор човекољубља је благодат Христа, чији су синови по благодати свети Сава и свети кнез Лазар утемељили етику српског хришћанског војинства.

Обнова српског хришћанског лика у војнику наше војске значиће највећу победу духа Истине и Правде над духом лажи и неправде који је наш народ тако дуго мучио у 20. веку. Војник хришћанског срца неће морати да се на силу приводе испуњавању правила женевске и других конвенција - његово срце, пуно љубави, знаће да изабере којим путем треба поћи чак и у најтежим околностима.

Прилог припремили:

Милета Даниловић, пуковник
Славољуб М. Марковић, мајор
Мира Вучинић,
Драгана Марковић,
Слајана Ристић,
Милан Чуљић,
Александар Шведић,
Мира Попадић,
Слајана Вренешевеић и
Даримир Банда